

Iacobi Menochij

in territorio alterius, vel de habente actionem contra subditum alterius feudatarij. Quo in casu, ut dixi, iudex feudatarij non maior magistratus, ei iudicat.

S V M M A R I V M .

- 1 Principem contrahendit cū priuato, sibi prefertim non subdito, gerere personam priuati. Idem de Repub.
- 2 Rempublicam in contrahendo cum priuato, gerere personam priuati.
- 3 Debita Principum exigi maiore impensa priuatorum.
- 4 Indefinita, licet ho minus, ex similitudine rationis, habere vim vniuersalis.
- 5 Sermonem vniuersalem continere omnes personas, ac res.
- 6 Vniuersalem sermonē cōplicē quecūq; etiā priuilegiata.
- 7 Legatum pauperibus, interpretari largissimē.
- 8 Reipub. caput esse Principem.
- 9 Hispaniarum Regem esse publicam personam.
- 10 Personam duplēcē sustinere Reges, & Imp.
- 11 Enumerationem pecierum restringere genus.
- 12 Legatum generale non restringi posteriori enumeratione specieram.
- 13 Speciem non derogare generi, sed illud declarare. nu. 14. Dispositionem generalem non loqui de maxime dignitatis viris, ut Pontifice, Imper. Cardinalib. Contra 17. Insignes personas non venire generali sermone.
- 15 Sermone generali non venire insignes. nu. 16.
- 17 Vniuersali sermone comprehendit etiam insignes.
- 18 Generali sermone in prohibitione peccati et Reges venire.
- 19 Sermone generali penali venire etiam Reges.
- 20 Lege exorbitanti non complecti Reges.
- 21 Legem fauorabilem loqui etiam de Regibus.
- 22 Generali verba cōtinere cajum non expressum, ei simile.
- 23 L. vniuersal. s. fin autem deficientis. C. cad. sol. declarata.
- 24 Item, dictiōnem esse sui natura repetentem praecedentia.
- 25 Item, dictiōnē esse cōtinuatiūm, cū ponitur inter duas orationes perfectas, cōtinentes eadē personas, res diuerſas.

F A C T I S P E C I E S .

Illustris D.Th. Fliscus Raggius Genuensis post cōditum testamentum confecit codicillos, in quibus legavit D. Iacobu Raggio his verbis.

Item disce, che per quanto il detto Giacomo Raggio, ad instanza del detto S. Thomaſo Fiesco, è venuto dalla città di Genova a questa Corte a intendere nell'negotj & conti del detto Sig. Thomaſo Fiesco, è particolarmente a intendere nell'conti che ha con S. Maestà, vuole & ordina, che se le diano di salario in ciascun anno dal giorno che partì dalla detta città di Genova, sino al giorno che tornerà in essa, doa millia ducati l'anno, li quali il detto Giacomo Raggio, ha da procurare di recuperare da sua Maestà, perché il detto Sig. Thomaſo Fiesco non ha altri negotj, che siano di momento e d'importanza, salvo quelli che ha cō sua Maestà, e se S. M. non gli è, li darà e pagará in tutto o in parte, vuole & è sua volontà che se le diano al detto Giacomo Raggio de suoi beni, & hazienda, & ha da essere recato bastante per pagarglieli la dichiaratione, che il detto Giacomo farà di non hauerli recuperati da S. M.

Item disce, che per quanto al detto Thomaſo Fiesco se le deuono molti debiti, così in questa Corte come in altre parti, per molte persone, e per la Duchessa d'Alua, & in Fiandra, e per quelli Stati, e per quelli di Brabante, e per Don Gio. Marquez, e per Claudio Satelem, e per Monsu de Iorlon, & in Mi-

lanola rendita che ha dell' 1500. scuti con i frumenti decorati, che ancor pende lire sopra eſſe, e di quello che le tocca del debito della heredi di Gio. Battista Litta, che depende da Madama di Lorena, e così parimente quello che li due Madama de Mors in Lione di Francia, & il Marchese Vitelli in Firenze, che tutto eſſo viene ad eſſer una grossa ſomma, e perche alla detta recuperatione di tutto eſſo, ha d'affiſſere il detto Giacomo Raggio, & hauer cura & diligenza in eſſo, vuole & ordina, che di tutto quello ſi recuperarà, delle detti debiti ſe le dia al detto Giacomo Raggio, la quinta parte, della qual li fa gratia, & donatione, per lo trauaglio e cura, che nel ſo pradetto ha d'hauere, e del resto che rimarrà, e ſi recuperarà, ordinata ſi diano e repartino tra i poueri à ragione di cinque per cento.

Præſupponitur etiam in facto, dictum D. Tho. testatorem fuisse creditorem ingentis ſumma Regia Maestatis, cuius negotia tāquam negotiorum geſtor generalis tractauerat, ac pro contractibus cum ipſa Regia Camera geſtis.

Dubitari nunc contingit, an in quinta illa portione creditorum ipſius testatoris relicta dicto D. Iacobu, ut legitur in ſecundo legatum, comprehendatur etiam creditum ipſius testatoris, quod habebat erga ipſam Regiam Maestatem?

Initium à Domino.

C O N S I L I V M M C L V I I .

DEspondendum ac resoluendum existimo, si ne magna controuerſia, prædictum legatum quintā partem testatoris creditorum exigēdorū, comprehendere etiam creditum, quod habebat ipſe testator erga Regiam Maestatem.

Primo, quia testator reliquit quintam partem pecunia ſi debita, & exigenda. At qui quod dicto testatori debebat, nunc vero eius hæres debet, Regia Maestas est propriè debitū, & nil penitus differt à debitū per alios debitores ipſius testatoris. Ergo quēadmodū quinta portio aliorū debitorum testatoris celeretur ab eo relicta dicto D. Iacobu legatario, ita pariter debetur ex hoc debito Regio. Illa minor argumēti propositio vel ex eo clarè probatur, quod debitū hoc Regium ita dī debitu priuatū, ſicut debita aliorū debitorum priuatū, atq; ita inter hoc, & illa nulla eſt differētia. Nā qñ Princeps † contrahit, præſertim cū ſibi nō ſubditō, dī ſuſtinerem personā priuatam, & tāquam priuatus obligatur. Ita ſanè ſcribunt Card. Zabat. in cōf. 147. vī predictā. Fel. in cōf. 1. col. 2. de prob. Dec. in cōf. 286. nu. 7. & in cōf. 292. nu. 8. Curt. iu. in cōf. 142. nu. 7. Neuiz. inter confilia Bruni in cōf. 1. 2. nu. 24. prop̄ fin. Iac. de Leonardiſ inter confilia eiusdem Bruni in cōf. 114. nu. 212. Crat. in cōf. 592. nu. 54. li. 4. M. Ant. Peregrinus in tract. de iu. fisci. lib. 6. tit. 1. nu. 4. 2 quod quando Ciuitas † vel Reipub. facit aliquē actū particularē cum priuato; illa ſcriptura & actus, cōſentient ſcriptura & actus priuatorum; & idem eſſe dicit Sigismundus Loffredus in cōf. 38. nu. 29. & 30. qui & poſt Bald. in l. in fraudem. ſ. neque de iure fisci,

quod quando Ciuitas † vel Reipub. facit aliquē actū particularē cum priuato; illa ſcriptura & actus, cōſentient ſcriptura & actus priuatorum; & idem eſſe dicit Sigismundus de ipſo Principe.

Secundū accedit, quod vbi cadē eſt ratio, idem ius ſtatuum eſt. l. illud. ff. de leg. Aquil. & quando adeſt eadem ratio, non dicitur fieri extēlo de caſu ad caſum,

nec

Consilium MCLVII.

116

nec de persona ad personā, ſed fit comprehenſio, vt late poſt alios, Crau. in cōf. 183. nu. 3. & Tiraq. in l. ſi vñ quam, in verbo libertis. nu. 45. C. de reuoca, donatio. Atqui hoc noſtro in caſu eadē eſt ratio in debito Regio, qua & in aliorū debitorum merē priuato. Ergo legatum ita comprehendit debitum Regium, vt priuatum. Illa minor argumēti propositio vel ex eo probatur, quod hoc legatum fuit à testatore factum, vt ipſe Iacobus legatarius incuberet exactioni debitorum, inter quos extat Regia Maestas, à qua ipſe legatarius à die mortis ipſius testatoris, vt existimo, curauit exigere, permittente testatoris hæredē. Et maiori cura, diligētia, & labore opus eſt in exigendis debitis & Principium, quam priuatorum, vt ſenſit Bald. in l. per diuerſas q. 12. nu. 16. C. mand. & ſatis clarē Dominicus Soto in lib. 6. de iuſtitia & iure q. 4. att. 1. col. pen. versic. quādo verò ſolutio; & ipſa quotidiana docet experienția, ob quam ſancitum eſt etiā, neminem poſſe ius ſuſtare in potentiores. l. 12. C. ne liceat poter. vbi Salicetus nu. 3. hac ratione itaq; à fortiori ducta dicendum eſt, hoc legatum comprehendere etiam quintam portionem debiti Regij.

Tertiō, ſuffragatur, quod testator reliquit dicto legatio quintā partem exigendōrū: illud nomen, debitorū, eſt indefinitū, vt manifeste patet. Que quidē † in-

definita & ſi hominis eſt, artamen aequipollē vniuerſali qñ eadem eſt ratio, vt ſcribunt Bar. in l. omnes populi nu. 58. ff. de iuſt. & iure, & l. ſi pluribus de leg. 2. Bal. Ang. & Caſtr. in l. ſeruitus. ff. de ſeruit. vrb. præd. & Dec. in cōf. 30. col. 3. in cōf. 343. nu. 2. & in cōf.

388. nu. 3. & hos refert, & ſequitur Didacus Couar. in lib. 1. varia. ſol. c. 13. nu. 9. & accedit in ſpecie Socin. ſen. in cōf. 300. col. 2. vers. confirmat hoc idem. lib. 2.

At qui ſermo vniuerſalis oēs & quascunq; personas, & res cōprehendit. Ergo ſub illo nomine, debiti, & debitorum cōtinetur et debitum Regium. Illa minor pro-

poſitio argumēti nemē, ſeronem vniuerſalē † cōprehendere omnes & quascunq; personas, & res probatur hiſ multis. Et primū quidē de verbis vniuerſaliſ prolatis à testore rem legante, reſpondit Vlpianus in l. Iulianus de leg. 3. quod ſi testator legat omne praedium, intelligitur legalis tam partē praedijs, in qua non hēt dñiū, ſed hypothecam tñ quā illam, cuius eſt verē Dñs, & ſimilia ſcribunt Bar. in l. generali. ſ. vxori. ff. de vñſuſtū leg. Dec. in l. omnia. num. 2. ff. ſi cert. pet. Goz. in cōf. 14. nu. 22. Rubeus in cōf. 135. nu. me. 3. latifimē, Tiraquel. in l. ſi vñquam in præfationem. 118. & Crauet. in cōf. 290. nu. 4. & in cōf.

294. nu. 1. qui de vi vniuerſalis ſeronis quāplura ſcribunt. Immo † ſermo generalis cōprehendit oēs res, & pionas priuilegias. l. in fraudē ſ. vlt. ff. de teſta. militis, vbi Bal. annotauit, & tradūt alij pmulti quos cōgēt, Tiraquel. de retractu consang. ſ. 1. gl. 14. nu. 96. & in diuſio. nu. 118. vers. ēr quā, & noue M. Antonius Peregrinus in tract. de iure Fisci lib. 6. tit. 1. nu. 4.

Quarto accedit, quod testator ſtatuit, ex actis debitoribus, & retinet quinta parte relicta dicto Iacobu, residuum diſtribuitur inter pauperes. Hoc legatum pau-

peribus † relictum tanquā ad pia cauſam factū, ita largam recipit interpretationē, vt in eo cōprehendantur ea, quā non continentur in legato ad cauſa prophanā factō, vt ſcribunt permulti quos cōmemorauit, & probauit in cōmentarijs de præſumptionibus. lib. 4. præsumptio. 106. nu. 33. Eſt ergo dicendum, hoc legatum cōprehēdere etiam debitu Regium, quod ſi ad com- modum pauperum eſt exigendum, ſic & ad uitilitatem dicti Iacobī legatarij exactoris.

Quinto perpendenda ſunt illa verba, ſe le deuono molti debiti, & coſi in questa corte, &c. His verbis, in questa corte, ſignificauit testator aulam Regiā, cuius

Liber Duodecimus.

caput, & Princeps eſt Potentiſ. ipſe Rex dōminus noſter; ſicuti eſt dicimus Principem † eſſe caput Reipub.

vt ſcribit Belluga in ſpeculo Principum rub. 45. nu. 5. & ob id quemadmodum caput l. minit vna cū alijs membris conſtituit vnu totū, & integrale corpus; ſic & Regia ipſa Maestas, vna eum ſuę aula & proceribus, aulam ipſam ſicq; curiam conficit. Itaque testator ita complexus eſt debitu Regium, vt aliorū, qui in aula ſua inſeruit Maestas, cū tria ſit veraque iuriſ regula vnam, & eandem rem diuerſi iuriſ cernerit non poſſe. l. ſ. eum qui ad eſt. ff. de vñſuſtū. & tradūt poſt alios ſo-

cinos iunior in cōf. 159. nu. 6. lib. 2. Crauetta in cōf. 237. nu. 12. & 13. & Tiraquelius de retractu conſang. in proceſio. nu. 65. & in ſ. 1. gl. 18. nu. 21. ſic, & hominem diuerſi iuriſ eſſe non poſſe respondit Paulus in l. ſi pariter in fine. ff. de liberali cauſa, & declarat Ripa in l. ſ. in filij num. 8. ff. ad Trebell.

Sextō, & vltimō cōſideranda ſunt illa verba, p. molte perſone, &c. dixit tellor, ſibi deberi à multis plonis, perſona nomine ita continetur Regia ipſa Maestas, vt quilibet alius, Cū, & ipſe Potentiſ. Rex ſit plonis; ſicuti Princeps eſſe perſona † publicā dixit Affic. in c.

1. nu. 153. in tit. que ſint regalia, quē teruli, & probauit in cōf. 297. nu. 12. lib. 3. ſic & diuſus Aug. relatus in c. hoc eſt, & de cōſecrat. dist. 2. Christi Saluatoris nostri perſona constare, & conficit ex Deo, & hoſe, cum ipſe Christus verus ſit Deus, & verus ſit homo. Et illo in loco Turrecremata, col. p. ver. cōtra diuina plona &c. declarat. Ita quoq; ſumū Pontificem, Imperatorem,

ro Regem duplēcē ſuſtinerem perſonam, † publicā ſci- licet & priuatum, tradit Michael de Anmyon in traſ. de vnitate ouilis, & paſtoris c. 21. nu. 9. Et noſtro in caſu, Regiā Maest. rōne cōtraſtū ſuſtinerem perſonā priuatum ſatis ex diuſis ſupra in primo argumēto cōſtat.

Hac firmata opinione, & ſnia ſupereft, vt diuſamus atq; cōfutemus nōnulla, q̄ aduerſus p̄dicta obijciunt.

Primo adducit, quod illa particularis enunciatio

1. enumeratio; † debitorū vñ ſtrixi ſe legatū, vt in- telligi debeat relicta quinto portio ex debitis exactis à prædictis ſit ennumeratis; ita quod non videtur cōpre- hensum debitu Regiū; ſic ſanē ſimi in caſu reſpon- dit Oldrad. in cōf. 8. quidam paterfamil. quem ſecutus eſt Decius in cōf. 92. nu. 3. ver. quinto in propo- ſito, &c. qui alia ad rem considerat.

Reſpōdetur, verba legati ita ſe habere. Itē diſſe, che per quanto al detto Thomaſo Fiesco ſe le deuono molte debiti, coſi in questa Corte, come in altre parti per molte perſone. Et per la Duchessa d'Alua, & in Fiandra per quelli Stati &c. Illa verba, coſi in questa Corte, come in altre parte p. molte perſone, &c. ſunt verba gñalia cōplicētia multa loca, multasq; plonas. Verba verò hēc ſubſequētia. E p la Duchessa d'Alua, & in Fiādra p qlli Stati, &c. ſunt verba particularia, ſicq;

12 diuſionis particularis. Atqui qñ in legatis † prece- dit diuſio. gñalis, & ſequitur particularis per co- pulā, vel ſimilem diuſionē, diuſio ſicq; legatum non reſtringit ad ſpecies ennumeratas, q̄ cauſa demonſtrationis potius quam reſtrictionis cōſentit ennumerata. Ita reſpondit Vlpianus in l. queſitū ſ. vlt. ff. de fundo inſtructo, inſtrōq; legato. Quod quidē reſponſum ſic

13 in cōpendio rediget Bar. ibi nu. 1. Ennumeratio ſpecierū reſpiciens actū legandi, non reſtringit genus p̄cedens. Et idē repetit Bar. ibid. nu. 3. & nu. 13. in fine, ita ſcripit. Aut prece- dit gñalis, & ſequitur ſpecialis, & tunc generi per ſpeciem non derogatur. Et qñ ſumus in dubio, ennumeratio ſpecierū poſt genus, in rebus legatis, non derogat generi, ſed ipſa ennumeratio ſpecierū

14 † facta eſt ad maiorem declarationem, & tollendā diuſionem; Et Bart. ſecuti ſunt Ruy. in cōf. 32. nu. 6. lib. 2. Soc. ſenior in cōf. 300. nu. 2. vers. ſecundo con-

V. 2 firmatur

firmatur dicta conclusio lib. 2. Dec. in l. in toto, nu. 15. ff. de reg. iu. & Parisius in consil. 92. nu. 33. li. 1. idem decit Affl. in decis. 106. nu. 2. & in alijs actibus, & dispositionibus Bar. sec. sunt relati à Crauettia in cōf. 227. nu. 7. vers. quartò licet & num. 9. vbi inter alios refert Butrium in consil. 19. col. 2. est nu. 4. qui respōdit, quod quando verba vniuersalitā sequitur specierum enumeratio, maximē vbi adest dictio ampliatiua (nostro in casu exare statim dicēmus) non restringit genus praecedens, sed censetur emanasse ad tollendam dubitationē. Et praeeditis accedit Bald. in consil. 305. verbis Principis, col. 1. ver. modò duo, lib. 1. qui respōdit, verba enūtiua posteriora, non limitare generalitatem praecedentis dispositionis, ex l. regula. §. vlt. ff. de iur. & facti ign. & subiungit, quod copula, &c., hāc esse scriptam in hoc legato iam diximus ponit ampliatiua pro dictione, etiam. Nec repugnat illud responsu Oldr. in consil. 8. probatum à Decio in dicto consil. 92. nu. 3. quia respondet, aduersus eos esse receptam opinionem supra relatam; & in specie à Decio dissentit Vrsillus in additionibus ad Afflīctum in d. decis. 106.

Secundò obiectur, quod cum Regiē Maiestatis persona sit eminentissima, & particulari mētione dignissima, eius debiti certa, & singularis expressio facienda videbatur; iuxta responsum Vlpiani in l. itē apud Labœnum. §. hoc dictū. ff. de iniurijs, quod multis exornat, Bar. in l. 1. §. ne aut. ff. de dolo. Alex. in consil. 104. in fi. lib. 1. Soc. sen. in cōf. 260. col. 2. li. 2. Affl. in decis. 111. nu. 9. in decis. 220. nu. 16. in fi. & in decis. 265. nu. 22. Gozad. in consil. 101. nu. 16. vers. quintò. Parisius in cōf. 3. nu. 3. & consil. 12. nu. 64. lib. 1. & in consil. 27. nu. 71. lib. 2. ij sanè omnes cēsent, quod de eo, quod est notatu dignum, debet fieri specialis mentio, & non sufficit generalis. Et ad rem magis respondit Anch. in consil. 295. pro clariori, nu. 4. dispositionem generale non comprehendere personam summa dignitatis, vt Sūmum Pōtificem, Imperatorem, Regem, Cardinalem, & similes; & Ancharanum fecuti sunt Barba. in consil. 23. col. 8. nu. 13. lib. 1. & in consil. 36. col. 3. vers. præterea adduco, lib. 2. Fel. in c. cum in iure, nu. 6. ver. secundò limita. de offi. deleg. Dec. in c. ad aures, col. pen. ver. sic. & quod dictum est, de rescriptis. Gozad. in cōf. 76. nu. 11. & in consil. 101. nu. 15. Rīpā in lib. 1. responsorum, c. 2. num. 4. & c. 15. in fi. & Parisius in consil. 23. nu. 260. ad fin. lib. 1. & in consil. 141. num. 8. lib. 4. & in generali dispositione non comprehendendi Cardinalem tāquam insignem excelsamq; personam t multis probat Romanus in consil. 498. col. 1. & 2.

Respōdetur primò, nostro in casu non agi de suprema Regiē Maiestatis persona, & dignitate, sed solum de debito, quo ex cōtractu tenebatur erga testatorem, quem quintam partem legasse dicimus dicto Iacobo Raggio posteaquā exactum fuerit. Quod sanè debitus censeri aq; priuatum, ac quodlibet cuiusvis alterius debitoris lupra demonstrauimus in primo argumento pro ipso legatario considerato.

Respondeatur secundò, quod immo in sermone generali, t seu vniuersali comprehenditur et persona magna summeq; dignitatis; sicuti aduersus Ancharanum & sequaces affirmat decem ij præstissimi doct. hoc est,

1 Oldr. in consil. 121. ad propositum.

2 Archidiac. in c. nemō, de elect. in 6.

3 Io. Andreas, ibidem.

4 Geminia, eodem in loco.

5 Imola in c. cum in iure peritus, de offi. delegati.

6 Fel. in c. ad aures, nu. 11. de rescriptis, qui copiosè impugnat Ancharani & Romani traditionem.

7 Ruinus in consil. 4. nu. 19. lib. 5. qui dixit, opinionem illam Ancharani iure non probari, & rationes per eum allegatas non esse efficaces.

8 Decius in l. vnicā, nu. 24. C. de mand. Princip.

9 Bellenzinus in tract. de charitatuo subſidio, q. 66.

10 Io. de Citer in tract. de primogenitura, q. 24. nu. 31.

Respondetur tertio, distingendo & cōciliando optiones; sicuti de persona Cardinalis differens egregiè distinguit, & quatuor casus constituit Ludouicus Gomezius in Cōmentarijs ad regulas Cancellariae, in prohemio. q. 4. col. 6. vers. quare concludendum, cuius distinctionem probauit Pet. Rebuffus in Cōmentarijs ad concordata Regis Galliae, in titu. de collationib. §. si quis vero, in verbo Cardinalatus, & his quatuor casibus, addam ego quintum de quo nostra est disputatio.

Primus casus est, quando lex, constitutio, alteravè dispositio generaliter prohibet aliquid quod est per se malum, & inducit peccatum. Hoc casu, qui nostro nō conuenit, comprehendit etiam persona t maximæ dignitatis, vt Pont. Max. Rex, Cardin. &c. Ita Gomezius vbi sup. vers. primus est.

19 d Secundus est casus, quando lex, t constitutio, alteravè dispositio generaliter, seu vniuersaliter prohibet aliquid, quod non est per se malum, sed quia prohibitum; Et talis constitutio, & dispositio est pœnalis, & odiosa, continens tamē odium rationale. Hoc est casu qui pariter nostro non adaptatur, persona excelsa comprehenditur. Ita post Bal. in l. quicquic. C. de ser. fug. tradit Gomez. in d. q. 4. col. 7. vers. secundus est casus, &c. qui declarat, non procedere, q̄ illa lex, & dispositio est contra priuilegiū huius excelsa personæ.

20 Tertiis est casus, quando lex, t constitutio, & dispositio cōtinet odium irrationale, & exorbitans a regulis iuris communis. Hoc casu, quē constat nostro non conuenire; persona excelsa non comprehenditur. Ita Gomezius in d. q. 4. col. 8. vers. tertius casus est, &c. post Barbatiam, & Gondisflauum, quos refert.

21 Quartus est casus, quando lex, constitutio, alteravè dispositio est favorabilis, & priuilegiata. Hoc casu, qui vt statim dicimus, nostro non satis conuenit, persona excelsa, & summa dignitatis continetur. Ita Gomez. in d. q. 4. in fi. Et præter eum, quod in favorabilibus, & his qua sunt utilia personæ, generalis dispositio cōprehendit etiam personam excelsam affirmant Anch. Roma. & alij supra allegati.

Quintus est casus, quando lex, constitutio, & dispositio est generalis, seu vniuersalis, & nō agitur de odio & damno, vel de fauore, & utilitate personæ excelsæ, & in summa dignitate posita; fed de aliquo actu ab eo gesto inter alios. Hoc sanè casu comprehenditur, & actus iste gestus ab hac excelsa persona, cuius dignitas nec lādatur, nec augetur. Hic casus nostro conuenit; cum nostra sit contentio, an legatum factum à testatore de quinta portione debitorum exigendorum contineat etiam debitum Regium.

22 Tertiò obiectur, quod si testator volueret hoc in legato quinta portione comprehendere etiam debitum Regium, faciliè ei erat illud exprimere sicuti, in præcedenti legato expressit personam sua Regiē Maiestatis; & propterea dicendum videtur, testatorem noluisse comprehendere hoc debitum Regium in hoc legato quinta portione, iuxta l. vnicam. §. sin aut ad deficiens, C. de caduc. toll. quem multis exornat similib. Curtius iun. in consil. 33. in fi. Paris. in consil. 5. nu. 5. li. 2. & Tiraq. in l. si vñquam, in verbo, liberus, nu. 3. C. de reuoc. donat. qui latissimè differit.

Respondeatur, retorquendo argumentum. Nam in præcedenti legato, in verbis illis generalibus, Item diffe, che per quanto detto Giacomo Raggio ad instanza del detto S. Thomaso Fiesco è venuto dalla città di Genova à questa Corte à intendere nelli negotijs & conti di detto S. Thomaso Fiesco, &c. His verbis generalibus continetur persona Regiē Maiestatis; sicuti

verba

rijs de præsumptionibus lib. 4. præsumpt. 180. nu. 13. & illis accedunt Castrensis in l. 1. nu. 2. ff. de public. & vectig. Ias. in consil. 207. lib. 2. Curt. iun. in consil. 72. nu. 6. & Rol. in consil. 39. nu. 36. lib. 4.

Quintò, obstatre videtur, q̄ id si testator legando quintam partē debitorum à d. Iacobō legatario exigendorum, intellexisset et̄ de quinta parte omniū, & quorumcumque debitorū, non reliquisset deinde Galpari Fossato quod dimidiam debiti exigendi à Don Georgio Manriquo caperet, sicuti legitur in ipsi codicilli. Nō etiam ordinasset ipse testator, quod vbi sua Regia Maiestas sibi testatori suasset redditum, quē vulgus, il giuro, appellat, pro residuo assentus d' Arnon decima fructu illius erogaret pauperibus. Vt accedit quod ipse testator permulta alia legata maximi valoris fecit alijs, ita qd si quinta portio debiti Regij præstaretur dicto Iacobō legatario, alia legata redderetur inutilia. Est ergo credendū, testatorem in suo hoc legato quinta portionis noluisse comprehendere debitā Regium.

Respondetur, nil obesse d. Iacobō legatario quod ipse testator multa alia legata fecerit alijs, quia ex hoc nō infertur testatorem noluisse in hoc legato quinta portionis ipsi Iacobō relicta; Cū perfēpē contingat, homines, præsertim amplissimis impliciti negotijs, sicuti erat dictus testator, credere se plus i bonis habere, quā vera habeat; vt inquit Iustinianus in §. in fraudem, instit. quibus ex causis manumittere licet, vel non. Et hinc fit quod introducta est lex falcidia, qua defalcantur legata excedentia dodrantem, & id fit pro rata singulorum legatorum, vt in §. 1. & subsequentibus inst. de lege falcidio.

Sextò obiectur, quod in libro fideicommissaria nō legitur datum aliquod creditum pauperibus de illa summa quinque pro singulis centū exactis à M. R. relicta à testatore. Quę quidē summa adscripta fuisset, si legatum à testatore factū contineret et̄ debitum Regiu m.

Cū ergo omissa haec descriptio significet in detrimentum pauperum, non contineri in legato debitum Regiu m; eadem ratione dicendum videtur in legato facto dicto Iacobō Raggio de quinta parte debitorum non comprehendere debitum hoc Regiu m.

Respondetur, manifeste constare, duo prædicta lega ta esse diuerfa, diuersis de causis facta; Illud enim primum legatum factū fuit à testatore causa mercedis dicti legatarij, vt curaret ipsa negotia, quę cū Regia Maiestate habebat in conſideriis calculis pro ipso Rege, à quo testator disposuit numerati facere dictos aureos bis mille quotannis, tāquam quod ipse Iacobus legatarius fuerit subrogatus negotiorū gestor ipsius Regis, loco ipsius testatoris, quod quidem iuri & rationi consentaneum est, vt scilicet negotiorum gestor conse quatur mercedē ab eo, cuius gerit negotia. Diuersum verò est legatum hoc, de quo agimus, cum factum fuerit à testatore causa exigendi sibi debita, atq; ita ad propria viuitatem, & ob id ex proprijs bonis, & pecunia reliquit relictum fuit quinta portionem exigendorum. Quod sanè legatum non solum causa mercedis pro labore, & industria exactiōnis fienda, sed etiā causa liberalitatis, & donationis, sicuti expressum dixit ipse testator sciens laborem, & industriā non tantam fore, vt tā in signem mercedem posset mereri. Cum ergo prædicta duo legata sint diuerfa, & separata, & ex diuerfa causa relicta, sequitur dicendum ex uno ad alius nō inferri, iuxta vulgatam regulam, l. Papinianus exuli.

25 ff. de mino. Nec repugnat illa dictio, item, t̄ sui natura repetitua præcedentium, quia respōdetur, hoc nostro in casu stare continuatiū, ex quo est posita inter duas orationes perfectas continentē identitatē personæ, & terū diuerdit, vt tradit Bar. in d. l. in reperdis, col. 2. vers. quandoque est identitas personarum, de leg. 3. quem fecuti sunt multi à me congesti in Commentaria. Liber Duodecimus.

S V M M A R I V M.

1 Transactionem de re de qua nulla potest esse dubitatio, non valere.

2 Transactionem de debito liquido non fieri.

3 Transfigi non licere de re liquida etiam cōſensu partium.

4 Transactionem fieri ubi est controversia iuris, non autem factū tantum.

5 Solutionem fieri non posse in moneta, quę ex pacto fieri, debet in tot aureis in auro, maxime si sit de auro insi ponderis. num. 6.

7 Solutionem non fieri in moneta, licet sit dictum in aureis ex auro, minoris valoris quā re vera sint, quia taxatione illa fuerit ad demonstrandum.

8 Ratificari transactionem ex actū sequenti, qui aliter non potest interpretari.

9 Ratificationem non presumi ex actū dubio.

10 Ratificationem non presumi de re incognita, vel in consilio cognita. nu. 11.

12 Ratificationem de scriptura nō fieri, nec presumi factam, nisi scriptura legatur.